

**Žádost o stanovisko ARÚ AV ČR, Praha, v. v. i. dále jen (ARÚ)
k realizaci archeologického výzkumu, který nebyl vyvolán stavební či jinou činností na území
s archeologickými nálezy dle §22., odst.2**

1. Oprávněná organizace: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav pro klasickou archeologii Národní památkový ústav
2. Identifikační údaje o zkoumané lokalitě: Lokalita: Hrdly, součást obce Bohušovice nad Ohří, Ústecký kraj, okres Litoměřice pole jižně od obce Hrdly, západně od silnice Hrdly-Dolánky nad Ohří k.ú.: Hrdly p.č.: 548/1, 548/23 Stupeň ochrany lokality (např. rejstříkové číslo KP, NKP atp. je-li prohlášena): není Souřadnice středu plochy (JTSK): Easting (mm od Z) X=-754447 Northing (mm od J) Y=-997113 (ZM10; pás: 02-43-13)
3. Vedoucí výzkumu a odborný garant výzkumu: Mgr. Karel Kůt, Doc. PhDr. Jiří Musil, Ph.D.
4. Navrhovaný koreferent výzkumu: Doc. PhDr. Eduard Droberjar, Ph.D.
Prohlášení: Žadající instituce (fyzická osoba) si je vědoma mimořádné zodpovědnosti za průběh archeologického výzkumu který nebyl vyvolán stavební či jinou činností na území s archeologickými nálezy dle §22., odst.2 včetně finančních nákladů, které vzniknou s jeho realizací i následným nutným uvedením lokality do náležitého stavu po jeho ukončení (zahrnutí sond, úprava povrchu apod.). Prohlašuje, že těmito finančními prostředky disponuje, a to přímo, nebo prostřednictvím dalších (fyzických či právnických) osob. Žadající organizace (fyzická osoba) se zavazuje po ukončení terénní části výzkumu vypracovat zprávu o jeho výsledcích formou komplexní náleзовé zprávy (ve smyslu dohody o provádění arch. výzkumů č.j. ... a tuto zprávu předat do archivu (prokazuje se č.j. přiděleným podatelnou ARÚ) ARÚ, a to nejpozději do 1 kalendářního roku od data ukončení terénní části výzkumu. Žadající instituce si je vědoma toho, že nedodržení zde deklarovaných závazků a také podmínek, za kterých bude ARÚ eventuelně souhlasit s provedením příslušného výzkumu, může být důvodem k vypovězení dohody s AV ČR a zahájení řízení o odebrání oprávnění k provádění archeologických výzkumů s MK ČR podle § 21, odst. 5 zákona 20/87 Sb., v platném znění. Žadající organizace prohlašuje, že vyjednala s majitelem pozemku náležitosti dle §22 odst.1 a zejm. §24 zákona č. 20/1987Sb., v platném znění
<i>Univerzita Karlova v Praze Filozofická fakulta (I) Ústav pro klasickou archeologii 116 42 Praha 1, Celetná 29</i>
V Praze dne 23. 6. / 2014 Razítko žadající oprávněné organizace: Podpis statutárního zástupce (oprávněné fyzické osoby): .....

5. Povinné přílohy k žádosti:

Příloha č. 1:

Dohoda o předání získaných movitých archeologických nálezů do regionálně příslušné sbírkotvorné organizace, nebo NM v Praze ve smyslu § 23 zákona č. 20/1987 Sb., v platném znění, pokud žadatelem není přímo příslušná instituce

Příloha č. 2 (na volném listu)

Cíle a navrhované metody

Shrnutí dosavadních poznatků o lokalitě, otázky na které má výzkum odpovědět apod. Důraz musí být kladen na maximální využití nedestruktivních metod, vedoucí k minimalizaci plošného rozsahu destruktivního výzkumu včetně předpokládaného odborného přínosu výzkumu

Příloha č. 3 (na volném listu)

Předpokládaná publikace a jiná prezentace výsledků výzkumu:

Příloha č. 4 (na volném listu)

Předpokládaný dopad výsledků výzkumu na lokalitu z hlediska archeologické památkové péče:

Zde např. podnět k zahájení řízení na prohlášení věci za kulturní památku na MK ČR (v případě archeologie návrh na prohlášení za kulturní památku prostřednictvím AV ČR), dohoda s majitelem o zamezení orby a prezentaci nemovité památky přímo v terénu apod. - obecně předpokládaný dopad výsledků výzkumu na další památkový režim na lokalitě a jeho prosazování.

Příloha č. 5

Mapový podklad v odpovídajícím měřítku s vyznačením rozsahu zamýšlené sondáže.

Příloha č. 6 (zejména u zapsaných KP, NKP atp.)

Stanovisko příslušného pracoviště NPÚ k záměru zjišťovací sondáže.

Dohoda o předání získaných movitých archeologických nálezů

Movité archeologické nálezy získané při výzkumu na katastrálním území obce Hrdly (Bohušovice nad Ohří, Ústecký kraj, okres Litoměřice) budou po zpracování předány do Oblastního muzea v Litoměřicích, a to včetně vytištěné standardní nálezové zprávy.

Výzkum provede Ústav pro klasickou archeologii ve spolupráci s Národním památkovým ústavem v rámci projektu Grantové agentury Univerzity Karlovy č. 623612 řešeného na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.

Cíle a navrhované metody

Jedná se o badatelský výzkum Ústavu pro klasickou archeologii FF UK ve spolupráci s Národním památkovým ústavem v rámci projektu Grantové agentury Univerzity Karlovy č. 623612 řešeného na Filozofické fakultě UK.

Historie naleziště

Uvedený prostor je podle mapových podkladů Státního archeologického seznamu územím s prokázanými archeologickými nálezy (ÚAN 1).

Na katastrálním území obce se podařilo zaznamenat značné množství artefaktů (*Sklenář 1992, 73 – 74*) i poměrně široké spektrum objektů, např. kruhová a pravoúhlá ohrazení (zřejmě funerálního charakteru), menší bodové objekty (hrobové či sídlištní jámy), dlouhý neolitický dům a zejména různé typy lineárních útvarů (*Křivánek 2008, 387–388; Gojda 2009, 593; Chybíková 2010, 99*).

Mezi archeologickými doklady jednotlivých epoch dějinného vývoje zdejšího regionu je výrazně zastoupena také doba římská. Jedná se především o několik žárových hrobů, které snad mohly být součástí většího pohřebiště. Roku 1848 byly u Hrdel nalezeny přinejmenším dvě keramické popelnice. Několik dalších se podařilo objevit roku 1871 při stavbě železnice (*Hraše 1872, 239; Píč 1905, 301; Motyková-Šneiderová 1963, 20; Droberjar 2002, 86*). V blízkosti železniční stanice Hrdly byla odkryta urna s žárovým pohřbem z horizontu Marobudovy říše (*Motyková-Šneiderová 1963, 20; Droberjar 2002, 86*). Za zmínku stojí rovněž nálezy z doby římské z nedalekých Bohušovic nad Ohří. Při stavbě železnice roku 1849 byl odkryt žárový hrob datovatelný do 1. poloviny 1. století po Kr. (*Motyková-Šneiderová 1963, 9; Droberjar 2002, 23*). Za stodolami tehdejšího císařského velkostatku došlo údajně k rozorání žárových hrobů. O něco dále měl J. Szombathy vykopat několik žárových hrobů rázu Pičhory (*Píč 1905, 298; Motyková-Šneiderová 1963, 10*).

- *Droberjar, E. 2002: Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě, Praha.*
- *Gojda, M. 2009: Military activities on Rome's frontier: The evidence of aerial archaeology. In: Salač – Bemmann (Hrsg.), Mitteleuropa zur Zeit Marbods, Praha – Bonn, 577–594.*
- *Hraše, J. K. 1872: Mohyly u Hrdlí blíž Terezína. PA IX, 239.*
- *Chybíková, K. 2010: Vyhodnocení výsledků letecké archeologie ve vybrané části Poohří a zhodnocení jejího potenciálu pro výzkum osídlení. In: Gojda a kol., Studie k dálkovému průzkumu v archeologii, Plzeň, 88–103.*

- *Křivánek, R. 2008: Geofyzikální měření při ověřování výsledků leteckých průzkumů v severozápadních Čechách. In: Černá – Hlavová (ed.), Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 2003 – 2007. Most, 385–397.*
- *Motyková-Šneiderová, K. 1963: Die Anfänge der römischen Kaiserzeit in Böhmen. Praha.*
- *Pič, J. L. 1905: Starožitnosti země České II/3. Žárové hroby v Čechách a příchod Čechů. Praha.*
- *Sklenář, K. 1992: Archeologické nálezy v Čechách do roku 1870. Praha.*

Při opakované letecké prospekci M. Gojda identifikoval jižně od obce Hrdly specifický fortifikační systém: příkop, žlab a předsunutý prvek situovaný před eventuálním vstupem. Útvar také zaznamenal R. Křivánek následným magnetometrickým měřením (2002).

Hrdly 2013 – metody aplikované při výzkumu

Roku 2013 realizoval Ústav pro klasickou archeologii FF UK výzkum této polohy, jehož cílem bylo ověření zjištěných archeologických situací a spojení fortifikace s eventuálními historickými událostmi. Badatelský výzkum probíhal v rámci projektu Grantové agentury Univerzity Karlovy č. 623612 řešeného na Filozofické fakultě UK.

Vizuálně se objekt podobá dispozici římských dočasných táborů a podle ověřované hypotézy by teoreticky mohl souviset s některou vojenskou kampaní vedenou na území Germánie. V tomto směru lze uvažovat zvláště o tažení proti Marobudovi r. 6 n. l.

Pro účely řešení badatelského záměru bylo provedeno:

- geofyzikální měření (*R. Křivánek: podrobné magnetometrické měření, vertikální měření magnetické susceptibility na delších profilech sond, testovací měření radarem*)
- povrchové sběry
- průzkum detektory kovů
- výzkum odkryvem dílčích částí objektu (*sondy byly situovány v klíčových partiích, kde se nejvýrazněji projeví dílčí pozůstatky opevnění formou porostových příznaků a magneticky rušivých anomálií*)

Jako další použité metody můžeme uvést dálkový průzkum (*data různých druhů ortofotomap*), fotografickou dokumentaci vegetačních příznaků, studium historických pramenů a archivních mapových podkladů, průzkum reliéfu naleziště (*Digitální modely reliéfu ČR 4. a 5. generace.; stínovaný model reliéfu ČR*), přírodovědné analýzy získaných vzorků (*archeobotanická analýza; radiouhlikové datování; geologické analýzy vybraných vzorků – mj. stanovení izotopového složení uhlíku a kyslíku karbonátu*). Polohopisné a výškopisné zaměření pomocí totální stanice zajistilo

Centrum pro dokumentaci a digitalizaci kulturního dědictví KHI FF UJEP. V této spolupráci došlo rovněž k vytvoření 3D modelů zaznamenaných situací.

Hrdly 2013 – zhodnocení výsledků výzkumu

Výsledky první sezóny výzkumu (2013) potvrdily nejen informace, naznačené již nedestruktivními archeologickými metodami, ale především přinesly detailní poznání jednotlivých prvků opevnění, jejich konkrétních parametrů, charakteru výplně i celkových kontextů. Nálezový materiál byl výrazněji zastoupen především v nadložních vrstvách. Ocital se tedy v sekundární poloze, promíšený vlivem recentních aktivit, které jsou typické pro dlouhodobě obhospodařovanou půdu. V samotných situacích však nálezy téměř úplně chyběly a zatím nelze jejich prostřednictvím datovat dobu vzniku objektu či jeho závěrečný horizont. Absence materiálu poukazuje spíše na dočasné trvání celého komplexu.

Podrobným magnetometrickým měřením se na vymezeném prostoru zkoumané polohy podařilo identifikovat:

- 1) příkop, který zde tvořil pozvolně zaoblené JV nároží ohrazeného areálu
- 2) slabě patrnou linii žlabu probíhající paralelně s příkopem
- 3) přerušení v místech eventuálního vstupu
- 4) předsunutý kratší příkop
- 5) pravoúhlé objekty (1 celý a 1 relikt) známé rovněž z leteckých fotografií
- 6) rušivý vliv kovů a sloupu elektrického vedení

V oblasti přerušení dlouhého příkopu – eventuálního vstupu – byly již geofyzikálním průzkumem v roce 2002 zaznamenány anomálie, způsobené snad jakousi koncentrací kovů v těchto místech. Stejnou skutečnost dokládá i aktuální magnetometrické měření. S ohledem na opakovanou orbu by prvky mohly zaujímat identickou pozici, buď kvůli hloubce, ve které leží nebo díky jejich velké hmotnosti. Otázkou zůstává původ těchto předmětů.

Řez (8 x 1,5 m) v blízkosti JV nároží odhalil systém opevnění, které sestávalo z příkopu a dvojitého žlabu (pravděpodobně po palisádě) probíhajícího paralelně interiérem. Šíře bermy činí téměř 3,5 m. Situace byly zahloubeny do písčitého podloží, pod kterým ležela kamenitá vrstva. Žlaby neporušovaly tuto přirozenou uloženinu, naopak jí bylo spíše využito ke zvýšení stability případných konstrukčních prvků. Vrcholové partie objektů byly zřejmě rozrušeny pozdějšími aktivitami na lokalitě. Příkop byl prokopán níže skrze kamenitou vrstvu. K úplnému zanesení objektu došlo evidentně postupně po ukončení jeho funkce. O tom svědčí splachy patrné na profilu a výrazně nehomogenní výplň, kterou dokládají i výsledky měření magnetické susceptibility.

Přibližně 20 m před eventuálním vstupem se nacházela předsunutá, mírně zaoblená linie. Řez (7 x 1,5 m) v těchto místech ukázal příkop, který velmi pravděpodobně tvořil součást opevnění, přičemž mohl sloužit jako určitá ochrana vstupu. Podobný útvar je znám především v případě římských táborů a označován jako tzv. *titulum*.

Na základě provedené archeobotanické analýzy lze rekonstruovat v zázemí zkoumané lokality kyselé doubravy s borovicí. Uhlíky slivoně indikují pravděpodobně sekundární keřové formace.

V průběhu konání výzkumu proběhlo jednání odborné komise. Její účastníci byli seznámeni s metodikou a dosavadními výsledky výzkumu. Komise doporučila v následujícím roce (2014) pokračovat ve výzkumu, soustředit se především na prostor předpokládaného vstupu a objekt v superpozici (otázka relativní chronologie). Komise konstatovala, že výzkum byl veden na odpovídající úrovni.

Hrdly 2014 – cíle a navrhované metody

Výzkum odkryvem

V předchozích etapách výzkumu byl kladen důraz na maximální využití nedestruktivních metod. Pro vyslovení konkrétního stanoviska je třeba provést – v návaznosti na jejich výpověď – plošně rozsáhlejší výzkum odkryvem (sonda o velikosti cca 10 x 5 m), zaměřený především na oblast kolem vstupu a přilehlou část areálu. Tímto způsobem lze ověřit možnost výskytu případných konstrukčních prvků, které by například doložily existenci brány apod. Další odpověď může poskytnout zjištění původu lokální koncentrace magnetických anomálií. Z výzkumů obdobných objektů je známo, že právě v místě vstupu a jeho bezprostředním okolí se objevuje nejvíce archeologického materiálu. Významný příspěvek k datování fortifikačního systému by také přineslo prokázání superpozice s menším pravoúhlým objektem a zjištění jeho časové zařazení.

Polohopisné a výškopisné zaměření pomocí totální stanice zajistí *Centrum pro dokumentaci a digitalizaci kulturního dědictví KHI FF UJEP*. Lze také opět vytvořit 3D modely odkrytých prvků. Nadmořská výška jednotlivých úrovní bude měřena nivelačním přístrojem. Kresebná dokumentace zjištěných situací proběhne standardním způsobem za využití milimetrového papíru a měřických pásem. Z identifikovaných objektů bude odebírán materiál pro přírodovědné analýzy.

Povrchové sběry

V případě příhodných podmínek lze na zvoleném úseku zkoumané polohy realizovat povrchové sběry. Případná kumulace artefaktů a ekofaktů by v ideálním případě mohla blíže specifikovat určitý objekt, v jehož bezprostředním okolí se vyskytuje. Některé druhy nálezů mohou také přispět k vytvoření obrazu o lokálních aktivitách, vzdálenějších kontaktech a využití místního prostředí. Při hodnocení výsledků této metody je třeba brát v úvahu charakter polykulturní lokality, blízký výskyt množství dalších archeologických objektů, dobu trvání intenzivní zemědělské činnosti a také zdejší značně mohutné vrstvy nadloží. Z hlediska ověřované hypotézy je jistě vhodné upozornit, že při výzkumech dočasných fortifikací se všeobecně nachází velmi málo materiálu, zejména kvůli krátkodobému využití těchto objektů.

Průzkum detektory kovů

Otázka dočasné vojenské přítomnosti na lokalitě by mohla korespondovat s předpokladem výskytu signifikantních kovových předmětů, tvořících součást výzbroje či výstroje některých oddílů. Takovéto specifické nálezy mohou poskytovat značnou výpovědní hodnotu.

Přírodovědné analýzy získaných vzorků

V rámci exkavace odebereme materiál z jednotlivých objektů a relevantních uloženin. Vzorky budou flotačně proplaveny standardním způsobem a předány k archeobotanické analýze. Můžeme rovněž uvažovat o radiouhlíkovém či dendrochronologickém datování určitých nálezů. Specifický geologický materiál lze konzultovat s příslušnými odborníky a postoupit dalším rozborům.

Předpokládaná publikace a jiná prezentace výzkumu:

- článek v odborném periodiku
- příspěvek na konferenci (přednáška nebo poster)
- případně dílčí kapitola tematické monografie

Předpokládaný dopad výsledků výzkumu na lokalitu z hlediska archeologické památkové péče

Lokalita je podle mapových podkladů Státního archeologického seznamu územím s prokázanými archeologickými nálezy (ÚAN I).

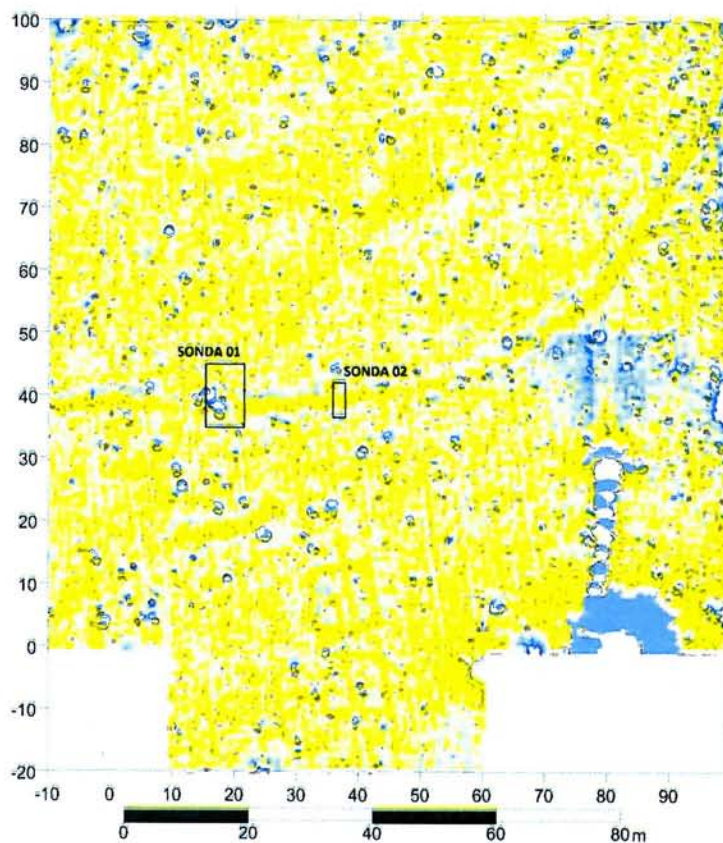
Na základě dosavadních poznatků lze konstatovat skutečnost, že zkoumaná poloha jižně od obce Hrdly, je opravdu oblastí s četným výskytem archeologických nálezů, která se navíc vyznačuje širokým spektrem objektů s potenciálním historickým a kulturním významem.

Pokud by se podařilo potvrdit hypotézu o zdejší přítomnosti římského vojska, význam objevu by dalece přesáhl danou oblast a lze zvažovat návrh na prohlášení lokality za kulturní památku.

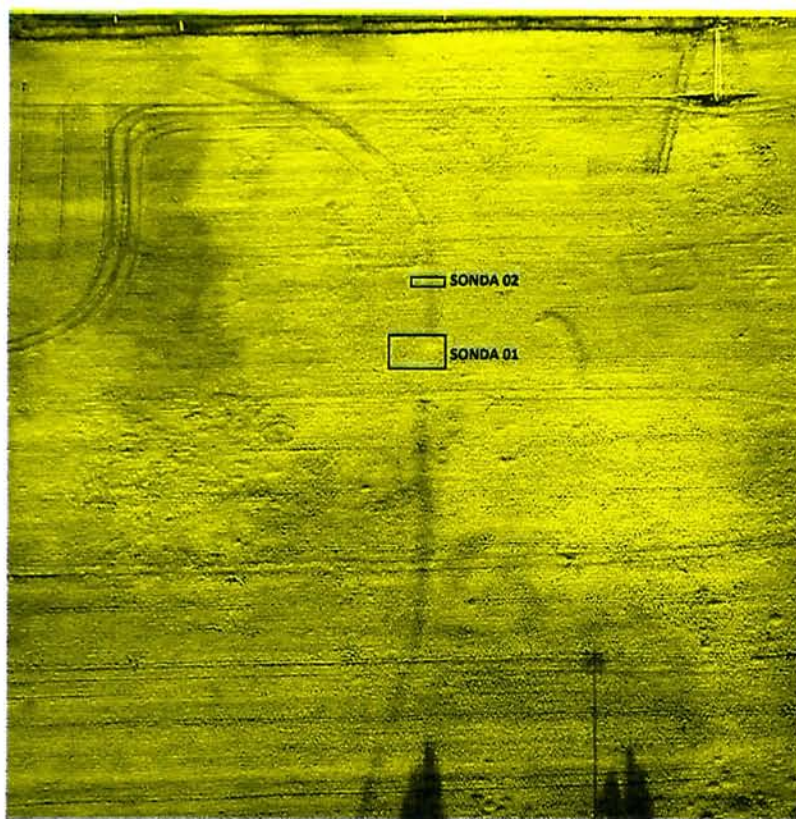
Mapový podklad v odpovídajícím měřítku s vyznačením rozsahu zamýšlené sondáže

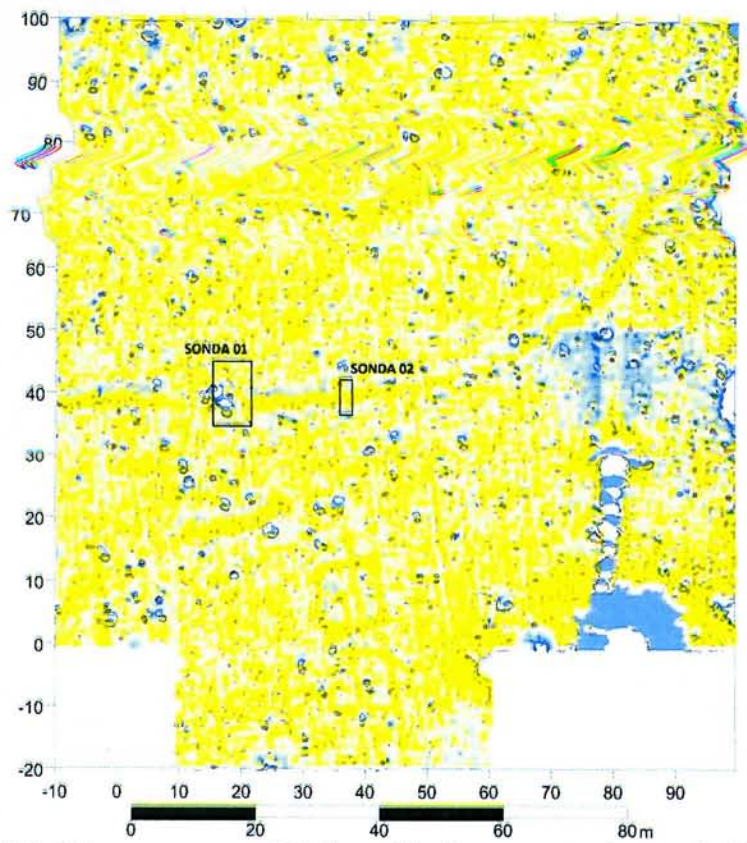
OBR. 1. Hrdly: Pole jižně od obce, západně od silnice Hrdly-Dolánky nad Ohří.
červená linie – průběh fortifikačního systému
černé obdélníky – předpokládané situování sondy 01 a 02
(zdroj: O. Švejcar)

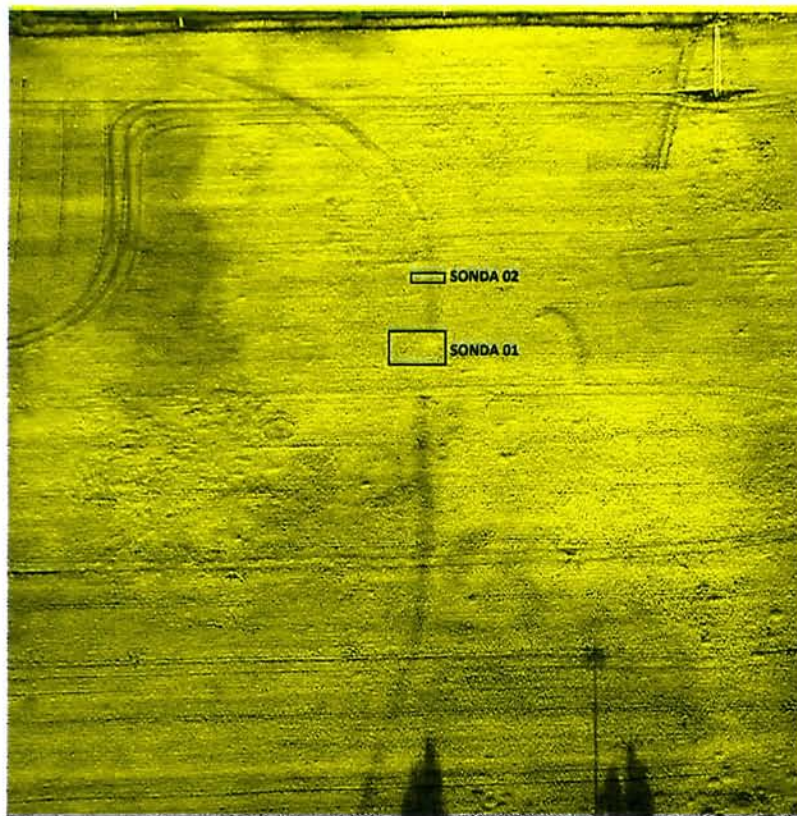
OBR. 2. Hrdly: Výsledek magnetometrického měření s vyznačením předpokládaného situování sond. (zdroj: R. Křivánek 2013)

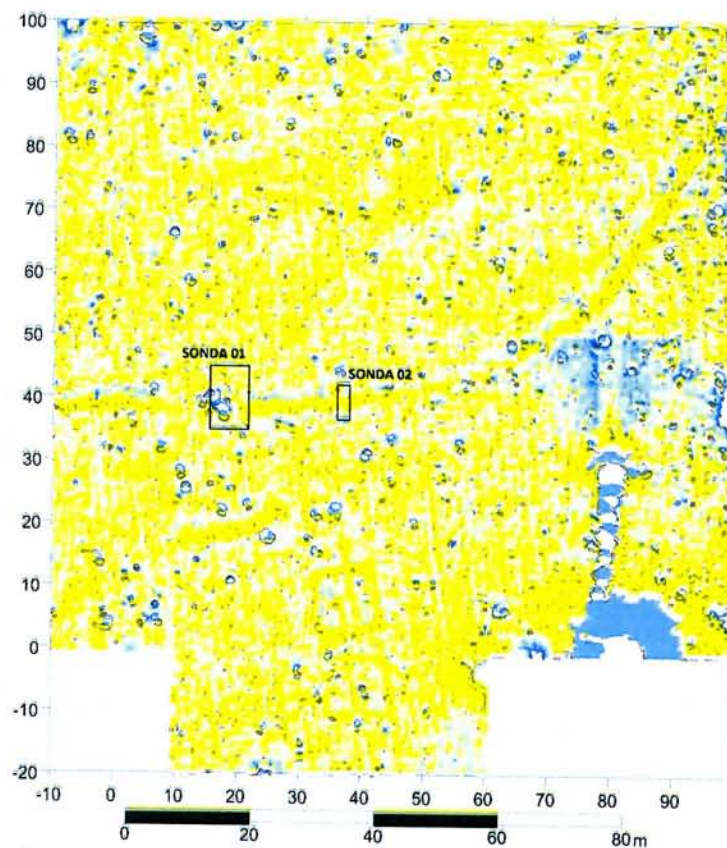
OBR. 3. HRDLY: Letecký snímek s vyznačením předpokládaného situování sond. (zdroj: M. Gojda 2012)

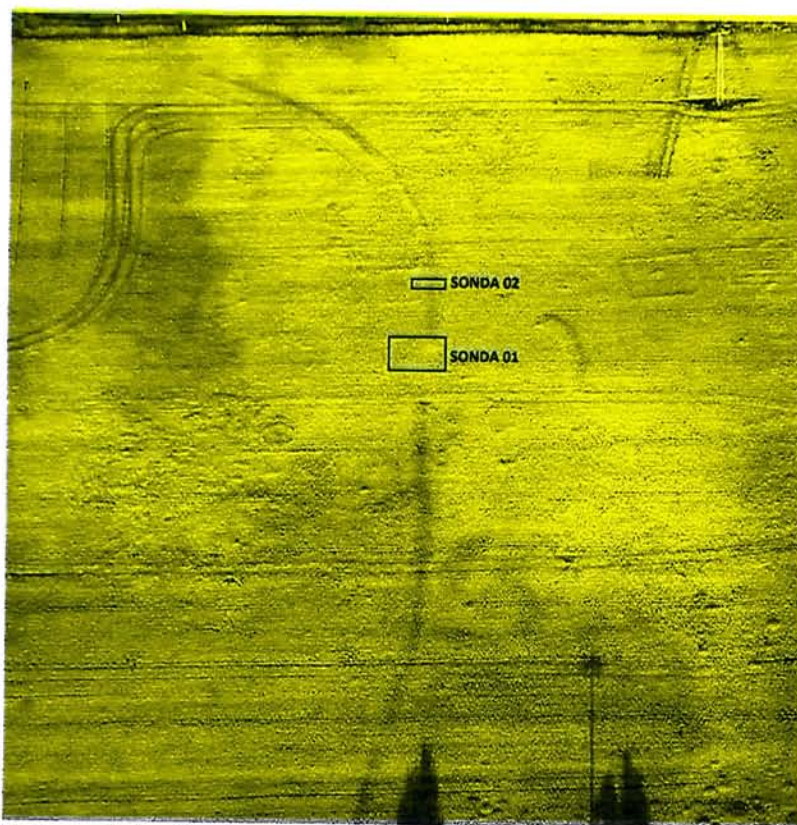
OBR. 2. Hrdly: Výsledek magnetometrického měření s vyznačením předpokládaného situování sond. (zdroj: R. Křivánek 2013)

OBR. 3. HRDLY: Letecký snímek s vyznačením předpokládaného situování sond. (zdroj: M. Gojda 2012)

OBR. 2. Hrdly: Výsledek magnetometrického měření s vyznačením předpokládaného situování sond. (zdroj: R. Křivánek 2013)

OBR. 3. HRDLY: Letecký snímek s vyznačením předpokládaného situování sond. (zdroj: M. Gojda 2012)